

В. Я. Радецька
кандидат юридичних наук, доцент
професор кафедри криміналістики та судової медицини

Є. О. Гусаченко
ад'юнкт кафедри

Національна академія внутрішніх справ

КРИТЕРІЇ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ ПРИ ПРОВЕДЕННІ СЛІДЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ

Статтю присвячено дослідженню положень кримінального процесуального законодавства України та юридичної літератури в частині регламентації процесуального статусу спеціаліста, механізму залучення його до слідчих дій, а також надано пропозиції щодо визначення критеріїв використання спеціальних знань при проведенні слідчого експерименту з метою ефективнішого виконання завдань кримінального судочинства.

Доказування полягає у збиранні, перевірці та оцінці доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження. Як відомо, процес збирання доказів передбачає здійснення сторонами кримінального провадження певних дій, серед яких: пошук і виявлення доказів, фіксація доказової інформації, вилучення та збереження доказів для їх подальшого дослідження, оцінка й використання отриманих доказів у ході доказування у кримінальному провадженні та інші.

Серед шляхів збирання доказів сторонами кримінального провадження, перелічених у ст. 93 КПК України, є й такі, що передбачають участь спеціаліста і потребують використання спеціальних знань, а саме: витребування та отримання висновків експертів, проведення процесуальних дій, таких як обшук, огляд, слідчий експеримент тощо.

Наскільки ефективними є результати проведення слідчого експерименту, можна судити про те, в якому обсязі їх результати використовувалися слідчими в обвинувальному висновку, а судами — у вирокках. Значна частина аргументів в обвинувальних висновках належить посиланням на докази, які отримані при використанні спеціалістом своїх знань під час проведення слідчих дій.

Залучення спеціалістів до проведення слідчих дій сьогодні вже врегульовані статтями Кримінальним процесуальним кодексом України. Участь спеціаліста в кримінальному судочинстві регламентована ст. 71, 228, 236, 237, 240, 245, 360 КПК України. Спеціалістом може бути будь-яка особа, що володіє спеціальними знаннями й навичками застосування технічних та інших засобів, може надавати консультації під час досудового розслідування й судового розгляду з питань, які вимагають відповідних знань і навичок (Ч. 1 ст. 71 КПК). Законодавець не вказує, але має на увазі, що такі знання можуть бути з будь-якої галузі науки, техніки, мистецтва або ремесла [1, 187] та обов'язково повинні бути професійними. Крім володіння такими знаннями, спеціаліст має бути компетентним і не зацікавленим у результатах кримінального провадження (ст. 77, 79 КПК).

Але на основі аналізу вказаних норм КПК, виникають питання стосовно участі в провадженні спеціалістів, а саме, чому в КПК не визначено:

- процесуальне оформлення взаємовідносин спеціаліста зі сторонами провадження. Наприклад, не визначено, яким чином захисник може залучити спеціаліста на договірних умовах. Статті 236, 237, 240 КПК України передбачають, що слідчий може запросити спеціаліста для проведення слідчої дії, однак у якій формі повинно бути це запрошення, законом не визначено. За аналогією можна зазначити, що оскільки процесуальне рішення слідчого повинно бути оформлене постановою, то обґрунтування необхідності такого запрошення певного спеціаліста й питання, на які він повинен дати відповідь або надати консультації чи роз'яснення, повинні бути зазначені саме в постанові про проведення слідчого експерименту;

- порядок залучення спеціалістів до консультацій сторонами провадження. На практиці консультаційні дії спеціаліста жодним чином не оформлюються, а залишаються в межах телефонних розмов або взагалі неформального спілкування;

- процесуальні форми фіксування дій спеціалістів.

Процесуальний закон містить тільки одне посилання на п. 2 Ч. 2 ст. 105 КПК України про те, що письмові пояснення спеціалістів, які брали участь у проведенні відповідної дії, можуть бути додатками до протоколу, причому за приписами ст. 71 КПК спеціаліст зобов'язаний надавати пояснення з поставлених питань, однак статтею не зазначено форми їх викладення та фіксування.

Проблеми процесуального статусу спеціаліста та правової регламентації його участі в кримінальному судочинстві в різних аспектах розглядалися у працях: Н.І. Клименко, Б.М. Бішманова, В.С. Бондаря, О.О. Бондаренка, А.І. Вінберга, О.О. Волобуєвої, В.Г. Гончаренка, О.М. Зініна, А.В. Іщенко, П.П. Іщенко, В.К. Лисиченка, В.М. Махова, Б.В. Романюка, М.Я. Сегає, В.О. Сінеткова, О. О. Ейсмана, М. Г. Щербаковського та багатьох інших. Науковці заклали теоретичні основи вдосконалення процесуального положення та участі спеціаліста в кримінальному судочинстві.

Діяльність спеціаліста протікає у рамках повноважень слідчого при застосуванні ним спеціальних знань. Отже, саме слідчий вирішує питання залучення спеціаліста у кримінальному провадженні у будь-якому випадку лише для надання йому спеціальної допомоги. Недаром Л.Є. Владимиров ще у період зародження інституту спеціаліста у Росії писав, що «вони прикликаються ... тільки для того, щоб повідомити ... деякі відомості, які необхідні для розуміння тієї чи іншої сторони справи» [2, 24].

О.І. Вінберг уже в радянський період зазначив, що «спеціаліст — це особа, яка не підмінює слідчого, а це обізнана у певній галузі особа, покликана своїми спеціальними знаннями допомогти слідчому у всіх тих випадках, коли з питань, що мають значення для справи, потрібна його допомога» [3, 18].

Не менш категорично з цього питання висловився А. Зозулинський: «Жоден спеціаліст, незалежно від професії і рівня його кваліфікації, не може підмінити слідчого. Основне призначення спеціаліста полягає в дачі слідчому консультацій, рекомендацій, наданні технічної допомоги в підготовці і проведенні слідчих дій, а також у застосуванні науково-технічних засобів для фіксації їх результатів» [4, 49].

Спеціаліста розглядають як помічника слідчого також В.Г. Гончаренко, О.М. Гольдман, О.С. Григорян, А.В. Дулов, Є.І. Зуєв, П.П. Іщенко, М.В. Костицький, Н.І. Клименко, Л.Д. Кокорев, В.К. Лисиченко, Е.Б. Мельникова, О.П. Резван, В.В. Циркаль та інші.

Але окремі автори, зокрема І.К. Волкова, вважають, що «спеціаліст в межах своєї компетенції є автономним», слідчий не повинен всю роботу з виявлення, вивчення та вилучення слідів перекладати на спеціалістів [5, 19], а А. Горидько і Є. Коновалов заперечують проти визначення спеціаліста як помічника слідчого. Останні мотивують своє заперечення тим, що помічником прийнято вважати будь-

яку особу, яка надає працівнику розслідування допомогу в здійсненні різних заходів, у тому числі тих, що не потребують спеціальних знань. На їх думку, краще визначити спеціаліста як консультанта [6]. Такі погляди наведених авторів не відповідають процесуальному статусу спеціаліста.

У відповідності до чинного процесуального законодавства спеціаліст (ст. 71 КПК) не є автономним суб'єктом. Спеціаліст при проведенні слідчого експерименту виступає як помічник слідчого у вирішенні низки спеціальних знань, які вимагають професійного володіння спеціальними знаннями та навичками їх застосування і не потребують експертного дослідження. Слідчий або прокурор самостійно визначає за доцільне залучення спеціаліста при проведенні слідчого експерименту, виходячи з рівня своєї обізнаності у певній галузі знань, умінь та навичок їх застосування.

За сучасною юридичною доктриною спеціальні знання — це незалежновідомі знання, що не мають масового поширення та якими володіє обмежене коло фахівців (фахівець — загальне поняття для позначення особи, яка володіє спеціальним знаннями), тому застосування спеціальних знань у досудовому розслідуванні базується, насамперед, на залученні до процесу розслідування спеціаліста й експерта, тобто осіб, які володіють такими спеціальними знаннями та навичками.

У діяльності органів досудового слідства серед інших слідчих дій, спрямованих на розкриття злочинів, широко застосовується слідчий експеримент. Слідчий експеримент є найважчою слідчою дією, яка потребує підготовки, чіткої організації та постійного керівництва усіма дослідженнями під час його проведення. Тому залучення спеціаліста, який володіє спеціальними знаннями та технічними засобами, під керівництвом слідчого може лише позитивно впливати на якість виконання цієї слідчої дії. Для того, щоб вірно надати задачі спеціалістам, слідчий повинен чітко уявляти результати, які можна отримати за допомогою використання спеціальних знань, та знати тактичні прийоми їх використання. При проведенні слідчого експерименту слідчий, відповідно до загального плану, керує учасниками слідчої дії, а спеціалісти виконують дії, які заплановані в додаткових планах. Така організація надає можливості досягнути поставлених задач, дозволяє максимально використати науково-технічні засоби з метою перевірки вже існуючих або отриманих нових доказів, а також перевірки та оцінки слідчої версії.

Як вже зазначалося, рішення про залучення спеціаліста при проведенні слідчого експерименту слідчий або прокурор приймає на власний розсуд, але, як правило, на основі аналізу та оцінки сформованої слідчої ситуації. Отже, законодавець не ввів ніяких застережень чи заборон щодо широкого використання спеціальних знань фахівців при проведенні слідчого експерименту. Вимоги законодавця стосовно використання спеціальних знань при проведенні слідчого експерименту носять рекомендаційний характер, так як залучення спеціаліста при проведенні даної слідчої дії не є обов'язковою.

Стаття 240 Кримінального процесуального кодексу України тлумачить, що слідчий експеримент полягає в тому, що слідчий чи прокурор обов'язково у присутності понятих проводять відтворення дій, обставинки чи обставин певної події, необхідні досліди чи випробовування з метою перевірки та уточнення відомостей, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення [1, 534]. В статті вказано, що спеціальні знання при проведенні слідчого експерименту використовуються в необхідних випадках. Однак вважаємо, що в окремих випадках участь конкретного спеціаліста з криміналістичних позицій слід визнати обов'язковою вимогою ефективності слідчої дії і об'єктивності отриманих результатів, наприклад, слідчий експеримент за участі спеціаліста в галузі автотехнічної експертизи під час проведення відтворення механізму дорожньо-транспортної події.

Залучення спеціалістів до слідчого експерименту — це не лише доцільна форма застосування спеціальних знань і технічних засобів під час його провадження, але й гарантія якісного та ефективного виконання слідчим усього спектра своїх професійних обов'язків у конкретних умовах. Особиста участь спеціаліста в підготовці та проведенні слідчого експерименту — це не перекладання слідчим частини своїх обов'язків, а необхідність грамотного використання спеціальних знань із різних галузей науки й техніки з метою якісного розкриття та розслідування злочину.

Спеціалісти залучаються для надання допомоги слідчому в разі потреби у використанні спеціальних знань, якими вони володіють. Погляди науковців з приводу мети залучення спеціалістів дещо відрізняються. Так, П.П. Іщенко зазначає, що допомога спеціалістів потрібна у таких випадках: виборі найбільш підходящого для рішення конкретного завдання виду експерименту; плануванні експерименту з урахуванням оптимальної тактики його проведення й використу-

ваних науково-технічних засобів і методів; відібранні об'єктів, предметів, які будуть використовуватися при проведенні експерименту; створенні спеціальних умов для проведення експерименту; відтворенні обстановки й обставин події для проведення дослідів; проведенні самих експериментальних дій, щоб забезпечити їх технічну й методичну правильність; фіксації ходу й результатів експерименту за допомогою фотографування й (або) відеозйомки; правильному відображенні ходу й результатів експерименту в протоколі слідчої дії; оцінці результатів експерименту [7, 97]. З ним погоджується О.М. Зінін [8, 102].

В.М. Хрустальов та Р.Ю. Трубіцин дещо скорочують випадки залучення спеціаліста та називають такі: для розробки оптимальної тактики проведення експерименту; при створенні спеціальних умов, у яких найбільш доцільно провести експеримент; у відтворенні обстановки й обставин події для проведення дослідів, розподілення та інструктажу його учасників; у проведенні самих експериментів, щоб забезпечити їх технічну правильність; фіксації результатів експерименту [9, 18]. На нашу думку, остання класифікація є більш конкретною. Практика розслідування злочинів свідчить про те, що спеціалісти не залучаються для: вибору виду експерименту, що потрібен для рішення конкретного завдання; сприяння правильному відображенню ходу й результатів експерименту в протоколі слідчої дії; оцінки результатів експерименту. Ці завдання слідчий вирішує самостійно.

Таким чином, належна організація використання спеціальних знань при розслідуванні кримінального провадження, уможливорює одержання слідчим інформації, що полегшує збирання доказів, зменшує обсяг роботи з викриття осіб, які скоїли злочинні дії.

Слідчий і спеціаліст повинні критично оцінити думки учасників події, оскільки вони могли забути окремі деталі або свідомо спотворюють картину події. Наприклад, найчастіше, при проведенні слідчого експерименту дорожньо-транспортної події водії намагаються показати найкоротшу відстань, на якій потерпілий перебігав дорогу чи зненацька з'явився перед автомобілем і суттєво занижують його швидкість. Викрити неправдивість цих показів слідчому також допомагають спеціалісти на місці проведення слідчої дії.

Використання спеціальних знань при проведенні слідчого експерименту дозволяють якісно провести експериментальні дії, підставно висунути версії відносно дії, тактично грамотно провести

дії, виявити, дослідити, зафіксувати та всебічно оцінити все. Експериментальні дії, що проводяться в межах слідчого експерименту, можна поділити на дві групи: 1) ті, що пов'язані з відтворенням дій; 2) ті, що пов'язані з реконструкцією обстановки та обставин події [10, 405].

Важливою є участь спеціаліста при проведенні будь-яких експериментальних дій. У деяких випадках саме спеціаліст може рекомендувати слідчому провести відповідні експериментальні дії. В іншому випадку спеціаліст навпаки може застерегти слідчого від проведення певних експериментальних дій. Але в більшості випадків у процесі відтворення обставин й обставин події проводяться експериментальні дії. Якщо, наприклад, у процесі відтворення необхідно провести експериментальні дії зі встановлення можливості сприйняття якогось-небудь факту (побачити що-небудь, почути голос, шум пострілу тощо), спеціаліст може звернути увагу слідчого на необхідність проведення експерименту в умовах, максимально наближених до тих, у яких протікала досліджувана подія (наприклад, у той же час доби, при мокрому асфальтному покритті тощо). Спеціаліст проводить різноманітні виміри відстаней, розміри предметів тощо, а також фіксує їх технічними засобами.

Украй необхідно використовувати спеціальні знання при проведенні слідчого експерименту на різних виробництвах, що пов'язані зі складними технологічними процесами, роботою устаткуванням, приладами тощо. У цих умовах спеціаліст допоможе провести інструктаж з учасниками експерименту щодо проведення певних дій і техніки безпеки, налагодити їх роботу, звернути увагу слідчого на відповідні процеси і механізми, що перевіряються, тощо. Спеціаліст зверне увагу слідчого на ті фактори, які можуть негативно вплинути на правильність результатів, і допоможе вчасно їх усунути. Якщо буде виявлено відхилення від плану перевірки чи умисне її заплутування, то спеціаліст зразу ж зможе попередити слідчого про це і буде можливість оперативного внести корективи.

За допомогою спеціальних знань відповідний спеціаліст може допомогти встановити сигналізацію і зв'язок між учасниками експерименту. Зазвичай це необхідно, коли учасники експерименту не бачать один одного, оскільки знаходяться в різних приміщеннях або на значній відстані один від одного.

Слід зазначити те, що кожен слідчий може володіти необхідними знаннями й навичками у застосуванні криміналістичної техніки, але

проте часто він не може обійтися при проведенні слідчого експерименту без допомоги спеціаліста.

Таким чином, використання спеціальних знань при проведенні слідчого експерименту може здійснюватися з урахуванням відповідних критеріїв їх застосування. Використання спеціальних знань при проведенні слідчого експерименту має такі критерії: процесуальні та непроцесуальні. Процесуальні критерії використання спеціальних знань при проведенні слідчого експерименту — це положення кримінального процесуального законодавства України, що регулюють проведення цієї слідчої (розшукової) дії. Непроцесуальні, водночас, поділяються на криміналістичні та загальнонаукові критерії. Цей розподіл, на нашу думку, є доцільним, оскільки кожен критерій виражається через вузько-спеціальну галузь знань та направленість його використання. Під такими критеріями слід розуміти наукові знання, на основі яких використовуються спеціальні знання при проведенні слідчого експерименту.

Криміналістичні критерії використання спеціальних знань мають співвідноситися з конкретними криміналістичними методами (трасологічні, балістичні, технічне дослідження документів тощо), які застосовуються під час проведення слідчого експерименту. Загальнонаукові критерії обґрунтовуються на основі знань конкретних наук, комплексу методичних рекомендацій, до яких можуть бути відноситися їх застосування під час проведення слідчих (розшукових) дій.

Отже, зазначаємо, що на розподіл критеріїв використання спеціальних знань при проведенні слідчого експерименту сприяють саме такі підстави:

- швидкопливність науково-технічного прогресу не дає можливості слідчим своєчасно й кваліфіковано оволодіти найновітнішими та найпередовішими знаннями. Це перегатиє спеціалістів відповідних галузей;
- криміналістичні та інші засоби технічного характеру швидко розвиваються і вдосконалюються. Багато з них вельми складні і вимагають спеціальної підготовки;
- заново розроблені засоби і методики криміналістичної та іншої техніки не відразу стають надбанням усіх слідчих. Необхідний час для масового виготовлення відповідних засобів, упровадження їх у практику і оволодіння ними;
- сучасні трасологія, балістика, криміналістичне дослідження документів, як галузі криміналістичної техніки, є добре розвинени-

ми галузями науки зі складними методиками наукового дослідження, приладами і апаратурою;

– застосування науково-технічних засобів при проведенні слідчого експерименту займає певний час, відволікає слідчого від виконання низки обов'язків;

– нарешті, за інших рівних умов необхідні спеціальні пізнання, які професійніше застосовує фахівець, який глибоко ними володіє та має великий досвід їх застосування.

Під час вибору спеціаліста щодо проведення слідчого експерименту завжди постають питання: як визначити необхідну кваліфікацію особи, котра залучається як спеціаліст і володіє певними спеціальними знаннями, кого краще залучити в цій якості.

Перш ніж проводити слідчий експеримент, слідчому разом зі спеціалістом до нього необхідно старанно підготуватися, а саме:

1) визначити мету експерименту, для чого слід вивчити матеріали справи та всі обставини, виходячи з яких проводиться слідчий експеримент;

2) визначити умови, в яких повинен бути проведений слідчий експеримент (встановити, як, де, коли і у якій послідовності слід проводити дослід; скільки їх необхідно провести, як забезпечити освітлення при проведенні експерименту на перевірку видимості тощо);

3) визначити учасників експерименту (свідків, обвинувачених, кількість понять та ін.). Якщо досліді проводяться у різних приміщеннях, а учасники експерименту поділяються на групи, то рекомендується запрошувати більше двох понять. Понятих слід підбирати завчасно. Необхідно пам'ятати, що роль понять при проведенні слідчого експерименту полягає в тому, що вони посвідчують можливість якоїсь події або дії у певних умовах. Тому, підбираючи понять, необхідно враховувати їх суб'єктивні якості — зір, слух;

4) передбачити, які матеріали, засоби, знаряддя будуть використані при цьому. Оскільки значення знарядь та предметів при проведенні слідчого експерименту є важливим, необхідно завчасно продумати й доставку цих предметів до місця експерименту та перевірити їхній стан. Речові докази, які згодом будуть об'єктами експертного дослідження, при експерименті використовувати не можна;

5) підготувати валізу;

6) перед проведенням слідчого експерименту, як і перед проведенням інших слідчих дій, рекомендується скласти його план. У

разі, якщо експеримент є складним, доцільно скласти письмовий план його проведення. Спеціальної форми плану експерименту не існує, однак у план доцільно внести такі обставини:

- а) місце і час проведення експерименту;
- б) кількість учасників та розташування їх;
- в) сутність дослідів, їх послідовність і роль учасників експерименту при проведенні кожного досліді.

Важлива роль при цьому відведена спеціалісту-криміналісту. Так, наприклад, часто в ході розслідування злочинів, пов'язаних з підроблення документів, виникає необхідність в установленні особи, котра виготовила кліше печатки або штампа. З цією метою визначається наявність у нього спеціальних і професійних навичок. В даному випадку спеціаліст-криміналіст може надати слідчому або прокурору допомогу в розробленні оптимальної тактики проведення слідчої дії, у створення спеціальних умов, у яких найдоцільніше провести експеримент; у проведенні самих дослідів для того, щоб вони були поставлені технічно правильно; у фіксації результатів слідчої дії; в оцінці отриманих даних. Судові медичні експерти надають допомогу слідчому у визначенні впливу певних дій і обстановки на пошкодження чи зміни на тілі трупа. Крім того, у ході проведення слідчого експерименту на місці досить часто здійснюється виявлення, фіксація та вилучення різних предметів, що мають відношення до розслідуваної події. У таких випадках спеціаліст-криміналіст їх оглядає, виявляє та фіксує сліди рук, крові, сперми, мікроволокон тощо. Серед інших залучаються спеціалісти-автотехніки при розслідуванні злочинів, пов'язаних з ДТП, майже у 90 % випадків. Вони проводять спеціальні спостереження для виконання водієм певних дій управління транспортним засобом і його поведінкою. Спеціалісти в більшості випадках, наприклад, звертають увагу слідчого на обставини, які свідчать про можливість водія в певній обстановці прийняти заходи щодо попередження наїзду, аварії чи навпаки про відсутність таких можливостей.

При розслідування кримінальних правопорушень, вчинених із застосуванням вогнепальної зброї, спеціаліст, використовуючи свої спеціальні знання при проведенні слідчого експерименту, а саме, визначає: 1) можливість, вміння та навички підозрюваного виготовити (переробити) вогнепальну зброю, патрони, вчинення дій, пов'язаних із професійними та злочинними навичками; 2) можливості здійснення тих чи інших дій із рахуванням конкретної обстановки: проник-

нути в квартиру, потрапити на поверх за певних умов, за певний проміжок часу, здатності особи самостійно перемістити значну кількість предметів (підняти чи винести викрадене); 3) можливості бачити, чути з певної точки та за певних умов те, що відбувалося на місці вбивства; 4) можливості існування явища чи факту, наприклад, зберігання предметів в певних місцях (місткість сховища)

Ефективність провадження слідчого експерименту залежить від участі спеціаліста та інших фахівців, діяльність яких може досягнути своєї мети лише за умови належного застосування науково-технічних засобів. У ході проведення слідчого експерименту спеціаліст-криміналіст застосовує науково-технічні засоби для забезпечення належного виконання дослідів, а також фіксації їх ходу та результатів. Ефективність проведення слідчих дій перебуває в прямій залежності від участі в них спеціаліста і застосування останнім сучасних науково-технічних методів. Спеціалісти самостійно обирають та готують можливі технічні засоби фіксації — фотоапарат та відеокамеру. Під час слідчого експерименту потрібно надавати перевагу відеофіксації. Сучасна цифрова відеоапаратура має великі можливості щодо фіксації об'єктів. Наприклад, управління швидкістю зйомки дозволяє зафіксувати рухомий об'єкт, а потім переглянути запис з різним темпом. Це дає змогу звернути увагу на потрібні деталі при низькому темпі перегляду, і навпаки, минути дрібні моменти, збільшуючи темп.

Отже, на підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що для правильної підготовки та організації слідчого експерименту, виявлення й оцінки всіх обставин, що мають значення для розслідування кримінального провадження, правильного відбору тих об'єктів, які пов'язані з підготовкою та вчиненням злочину, лише базової юридичної підготовки слідчого може бути не достатньо. Тому з метою забезпечення належної ефективності проведення слідчого експерименту бажаною, а то й обов'язковою, слід вважати участь спеціаліста та використання ним спеціальних знань у проведенні відповідної дії.

В умовах реформування національного кримінального процесуального законодавства, адаптації його до європейських стандартів теоретичні положення процесуального статусу спеціаліста та використання ним спеціальних знань при проведенні слідчого експерименту в кримінальному процесі потребують подальшої розробки. З метою забезпечення практичної значущості використання спеціаль-

них знань при проведенні слідчого експерименту має відповідати певним критеріям. Тому, як зазначалось вище, процесуальні критерії використання спеціальних знань при проведенні слідчого експерименту — це положення кримінального процесуального законодавства України, що регулюють проведення цієї слідчої (розшукової) дії. Непроцесуальні, водночас, поділяються на криміналістичні та загальнонаукові критерії. Цей розподіл, на нашу думку, є доцільним, оскільки кожен критерій виражається через вузько-спеціальну галузь знань та направленість його використання.

Список використаних джерел

1. *Кримінальний процесуальний кодекс України: наук.-практ. коментар / відп. ред. С. В. Ківалов, С. М. Міщенко, В. Ю. Захарченко.* — Х.: Одісей, 2013. — 1224 с.
2. *Владимиров Л. Е.* Учение об уголовных доказательствах. Части: Общая и Особенная. / *Л. Е. Владимиров.* — 3-е изд. — СПб.: Изд. кн. магазина «Законоведение», 1910. — 127 с.
3. *Винберг А. И.* Специалист в процессе предварительного расследования / *А. И. Винберг* // Соц. законность. — 1961. — № 9. — С. 30–35.
4. *Зозулинський А.* Участь понятих і спеціалістів у слідчих діях / *А. Зозулинський* // Рад. право. — 1972. — № 4. — С. 48–52.
5. *Волкова І. А.* Судово-бухгалтерська експертиза Навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / *І. А. Волкова.* — К.: Центр учб. літ., 2009. — 84 с.
6. *Горидько А.* Привлечение специалиста-криминалиста к расследованию преступлений: учеб. пособие / *А. Горидько, Е. Коновалов*— К.: РИО МВД УССР, 1968. — 28 с.
7. *Ищенко П. П.* Специалист в следственных действиях (уголовно-процессуальные и криминалистические аспекты): практ. пособие / *П. П. Ищенко.* — М.: Юрид. лит., 1990. — 160 с.
8. *Зинин А.М.* Криминалист в следственных действиях: учеб.-практ. пособие / *А. М. Зинин.* — М.: Право и Закон, Экзамен, 2004. — 144 с.
9. *Хрусталеv В. Н.* Участие специалиста-криминалиста в следственных действиях / *В. Н. Хрустальов, Р. Ю. Трубицын.* — СПб.: Питер, 2003. — 208 С.
10. *Кримінальний процес: підручник / Ю.М. Грошевський, В.Я. Тацій, А.Р. Туманянц та ін.; за ред. В.Я. Тація, Ю.М. Грошевського, О.В. Капліної, О.Г. Шило.* — Х.: Право, 2013. — 824 с.

КРИТЕРИИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СПЕЦИАЛЬНЫХ ЗНАНИЙ ПРИ ПРОВЕДЕНИИ СЛЕДСТВЕННОГО ЭКСПЕРИМЕНТА

*В.Я. Радецкая
Е.А. Гусаченко*

В статье рассмотрены вопросы использования специальных знаний при проведении следственного эксперимента, проанализировано процессуальный статус специалиста и механизм его привлечения. С целью выполнения задач уголовного судопроизводства определены критерии использования специальных знаний в ходе проведения данного следственного действия.

Деятельность специалиста протекает в рамках полномочий следователя при применении им специальных знаний. Специалист при проведении следственного эксперимента выступает как помощник следователя в решении ряда специальных знаний, которые требуют профессионального владения специальными знаниями и навыками их применения и не требуют экспертного исследования.

В деятельности органов досудебного следствия среди следственных действий, направленных на раскрытие преступлений, широко применяется следственный эксперимент. Следственный эксперимент является следственным действием, которое требует подготовки, четкой организации и постоянного руководства над всеми опытами во время его проведения. Поэтому привлечение специалиста, обладающего специальными знаниями и техническими средствами, под руководством следователя может только положительно влиять на качество выполнения этого следственного действия.

Использование специальных знаний при проведении следственного эксперимента может осуществляться с учетом соответствующих критериев их применения. Использование специальных знаний при проведении следственного эксперимента имеет следующие критерии: процессуальные и непроцессуальные. Процессуальные критерии использования специальных знаний при проведении следственного эксперимента — это положение уголовного процессуального законодательства Украины, регулирующее проведение этого следственного (розыскного) действия. Непроцессуальные одновременно разделяем на криминалистические и общенаучные критерии.

На основе вышеизложенного можем сделать вывод, что с целью обеспечения эффективности проведения следственного эксперимента следует считать участие специалиста и использование им специальных знаний в проведении соответствующего следственного действия. Разделение критериев использования специальных знаний при проведении следственного эксперимента, по нашему мнению, целесообразно, поскольку каждый критерий выражается через узкоспециальную область знаний и направленность их использования.

CRITERIA FOR THE USE OF EXPERTISE IN CONDUCTING INVESTIGATIVE EXPERIMENT

*V.J. Radetzky
E.A. Gusachenko*

The article discusses the use of expertise in conducting investigative experiments, analyzed the procedural status of the expert and the mechanism of its attraction. In order

to perform the tasks of criminal proceedings determined criteria for the use of expertise in the course of this investigation.

The activity takes place in a specialist under the authority of the investigator in the application of their expertise. Specialist during the investigative experiment serves as an assistant investigator in the decision of a number of special knowledge, which require a professional specialized knowledge and skills in their use and do not require an expert study.

The activities of the pre-trial investigation among investigative action to investigate crimes, is widely used investigative experiment. Investigatory experiment is investigating actions that require preparation, clear organization and continuous management of all experiences during the meeting. Therefore, the involvement of experts having specialized knowledge and technical means, under the supervision of the investigator can only positively affect the quality of the implementation of the investigative action.

Using expertise in conducting investigative experiment can be carried out in accordance with relevant criteria for their application. Using expertise in conducting investigative experiment has the following criteria: procedural and non-procedural. Procedural criteria for the use of expertise in conducting investigative experiment — the provision of the criminal procedural legislation of Ukraine regulating the conduct of investigative (investigative) action. Non-procedural simultaneously share on forensic and scientific criteria.

On the basis of the above, we can conclude that in order to ensure the effectiveness of the investigative experiment should be regarded as part and use their specialist expertise in conducting the respective investigative action. Separation criteria for the use of expertise in conducting investigative experiment, in our opinion, it is appropriate, as each criterion is expressed in terms of highly specialized area of expertise and focus their use.

УДК 343.985: 343.62

В. В. Пясковський
кандидат юридичних наук, доцент,
заступник начальника кафедри криміналістики та судової
медицини

Національна академія внутрішніх справ

ПОБУДОВА СЛІДЧИХ ВЕРСІЙ В КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ПРО НАСИЛЬНИЦЬКІ ЗЛОЧИНИ, ВЧИНЕНІ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ

На підставі аналізу теоретичних положень криміналістичної тактики проаналізовано особливості побудови слідчих версій в кримінальних провадженнях про насильницькі злочини, вчинені щодо неповнолітніх. Головною тезою виступає положення про те, що при побудові версій необхідно виходити з криміналістичних характеристик насильницьких злочинних посягань на неповнолітніх, з огляду на встановлені обставини конкретної події.